9 Νοεμβρίου 2026

Η τελευταία κάτοικος του Ανάβατου: Μπορεί η Ελλάδα να σώσει ένα χωριό που έχασε τους ανθρώπους του;

/ Γενικά Θέματα

ΑΝΑΒΑΤΟΣ. ΧΙΟΣ. Ο θάνατος της τελευταίας μόνιμης κατοίκου του Ανάβατου, ενός ιστορικού χωριού της Χίου, έφερε ξανά στο προσκήνιο το ζήτημα του μέλλοντος ενός οικισμού που ερημώνει σταδιακά εδώ και πολλές γενιές.

Για περισσότερες από τρεις δεκαετίες, η Σμαράγδα Παπαστυλιανού ζούσε στον Ανάβατο, ένα μεσαιωνικό χωριό χτισμένο πάνω σε μια βραχώδη πλαγιά της Χίου. Τα περισσότερα σπίτια είχαν εγκαταλειφθεί προ πολλού, αλλά εκείνη δεν είχε καμία πρόθεση να φύγει.

Πρώην διακοσμήτρια εσωτερικών χώρων, που είχε περάσει πολλά χρόνια στον Πειραιά, επέστρεψε στο χωριό των προγόνων της και επέλεξε έναν τρόπο ζωής που της ταίριαζε. Αγαπούσε την τζαζ μουσική, συνέλεγε δίσκους και CD και

μοιραζόταν το σπίτι της με τα σκυλιά της. Μόνο η μουσική της συλλογή λέγεται ότι περιλάμβανε περίπου 3.000 δίσκους βινυλίου και σχεδόν 4.000 CD.

Σπάνια επισκεπτόταν την πόλη της Χίου, πραγματοποιώντας, σύμφωνα με πληροφορίες, τη διαδρομή περίπου μία φορά τον μήνα για να αγοράσει τα απαραίτητα.

Όταν η Παπαστυλιανού πέθανε τον Ιούνιο του 2026, σε ηλικία 85 ετών, ο Ανάβατος έχασε την τελευταία μόνιμη κάτοικό του.

Ο θάνατός της επανέφερε στο προσκήνιο ένα ερώτημα που απασχολεί τις αρμόδιες Αρχές εδώ και χρόνια: Τι πρέπει να γίνει με ένα ιστορικό χωριό στο οποίο δεν κατοικεί πλέον κανείς;

Το ελληνικό υπουργείο Πολιτισμού έχει πραγματοποιήσει εργασίες αποκατάστασης στον Ανάβατο κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών. Ωστόσο, μεγάλο μέρος του χωριού παραμένει ερειπωμένο και εξακολουθεί να μην υπάρχει ένα ολοκληρωμένο σχέδιο για το μέλλον του.

Ένα χωριό με πολυτάραχο παρελθόν

ΦΩΤ. ΑΡΧΕΙΟΥ: Επίσκεψη της ΠτΔ Αικατερίνης Σακελλαροπούλου στην Ανάβατο της Χίου, για την επέτειο των σφαγών του 1822 την Κυριακή 16 Μαίου 2021. (EUROKINISSI / ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΠΟΥ ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ / ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΑΝΟΛΟΠΟΥΛΟΣ)

Ο Ανάβατος βρίσκεται περίπου 15 χιλιόμετρα δυτικά της πόλης της Χίου, χτισμένος ψηλά πάνω σε έναν βραχώδη σχηματισμό, με απότομες πλαγιές στις τρεις πλευρές του. Η τοποθεσία του δεν επιλέχθηκε τυχαία. Σε μια εποχή κατά την οποία οι επιδρομές και οι επιθέσεις αποτελούσαν διαρκή απειλή, η φυσική οχύρωση προσέφερε στους κατοίκους έναν βαθμό προστασίας.

Τα σπίτια χτίστηκαν πολύ κοντά το ένα στο άλλο, με στενά περάσματα ανάμεσά τους. Από μακριά, ο οικισμός μοιάζει σχεδόν με φυσική προέκταση του ίδιου του βράχου.

Το παλαιότερο τμήμα του χωριού είναι ο οχυρωμένος άνω οικισμός, γνωστός ως Ακρόπολη. Κάτω από αυτόν βρίσκεται το Μεσοχώρι, ενώ τα νεότερα σπίτια καταλαμβάνουν τις χαμηλότερες πλαγιές.

Ο Ανάβατος είναι περισσότερο γνωστός για τη σύνδεσή του με τη Σφαγή της Χίου το 1822, όταν οι οθωμανικές δυνάμεις κατέστειλαν την εξέγερση του νησιού κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης.

Σύμφωνα με την τοπική παράδοση, οι κάτοικοι που είχαν καταφύγει στον Ανάβατο βρέθηκαν μπροστά σε μια τραγική επιλογή όταν πλησίασαν τα οθωμανικά στρατεύματα. Αντί να παραδοθούν, γυναίκες και παιδιά λέγεται ότι έπεσαν από τους γκρεμούς.

Η ιστορία αυτή μεταφέρεται από γενιά σε γενιά, αν και οι ιστορικοί διαχωρίζουν τα τεκμηριωμένα γεγονότα του 1822 από τις λεπτομέρειες που έχουν διασωθεί μέσα από τις τοπικές αφηγήσεις.

Το χωριό δέχθηκε ακόμη ένα καταστροφικό πλήγμα το 1881, όταν ισχυρός σεισμός έπληξε τη Χίο, καταστρέφοντας κτίρια και προκαλώντας τον θάνατο χιλιάδων ανθρώπων σε ολόκληρο το νησί.

Ο Ανάβατος επέζησε και οι κάτοικοι συνέχισαν να ζουν στα χαμηλότερα τμήματά του. Ωστόσο, καθώς περνούσαν οι δεκαετίες, οι οικογένειες άρχισαν να μετακινούνται προς την πόλη της Χίου, την Αθήνα και άλλες περιοχές.

Μέχρι το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα, το χωριό είχε ήδη χάσει μεγάλο μέρος του πληθυσμού του. Τελικά, απέμειναν μόνο λίγοι κάτοικοι.

Η γυναίκα που έμεινε

ΦΩΤ. ΑΡΧΕΙΟΥ: Επίσκεψη της ΠτΔ Αικατερίνης Σακελλαροπούλου στην Ανάβατο της Χίου, για την επέτειο των σφαγών του 1822 την Κυριακή 16 Μαίου 2021. (EUROKINISSI / ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΠΟΥ ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ / ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΑΝΟΛΟΠΟΥΛΟΣ)

Η Παπαστυλιανού ήταν μία από τους τελευταίους ανθρώπους που επέλεξαν να έχουν τον Ανάβατο ως μόνιμη κατοικία τους.

Είχε επιστρέψει από τον Πειραιά στο χωριό των προγόνων της περίπου 35 χρόνια νωρίτερα. Η ζωή σε έναν τόπο με τόσο λίγους γείτονες ίσως φαινόταν ασυνήθιστη επιλογή, αλλά εκείνη έδειχνε να απολαμβάνει τη μοναξιά της.

Η συλλογή της από δίσκους τζαζ και CD είχε γίνει ένα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς της που προκαλούσαν το ενδιαφέρον στην περιοχή. Οι επισκέπτες που τη συναντούσαν ανακάλυπταν μια γυναίκα με ενδιαφέροντα που απείχαν πολύ από τη στερεότυπη εικόνα μιας ηλικιωμένης κατοίκου ενός απομονωμένου ορεινού χωριού.

Ήταν επίσης ένας από τους τελευταίους ζωντανούς συνδετικούς κρίκους με τον Ανάβατο ως τόπο πραγματικής κατοίκησης και όχι απλώς ως τουριστικό προορισμό, όπου οι επισκέπτες έρχονταν για να φωτογραφίσουν τα παλιά πέτρινα σπίτια.

Η Άννα Μιχαηλίδου, αρχαιολόγος της Εφορείας Αρχαιοτήτων Χίου, επιβεβαίωσε στον «Ε.Κ.» ότι η Παπαστυλιανού θεωρούνταν η τελευταία μόνιμη κάτοικος του χωριού.

Αυτό, ωστόσο, δεν σημαίνει ότι ο Ανάβατος είναι εντελώς εγκαταλελειμμένος.

Η κ. Μιχαηλίδου ανέφερε ότι ορισμένα σπίτια έχουν αποκατασταθεί από τους ιδιοκτήτες τους και εξακολουθούν να χρησιμοποιούνται περιστασιακά, κυρίως τα Σαββατοκύριακα. Στον οικισμό λειτουργεί επίσης ένα καφενείο.

Ωστόσο, οι ημέρες κατά τις οποίες ο Ανάβατος αποτελούσε ένα ζωντανό χωριό, με οικογένειες που κατοικούσαν και εργάζονταν εκεί καθ’ όλη τη διάρκεια του χρόνου, φαίνεται ότι έχουν περάσει οριστικά.

Γιατί είναι τόσο δύσκολη η αποκατάσταση του Αναβάτου

ΣΤΗΝ ΑΝΑΒΑΤΟ ΤΗΣ ΧΙΟΥ. (EUROKINISSI / ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΠΟΥ ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ / ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΑΝΟΛΟΠΟΥΛΟΣ)

Η Εφορεία Αρχαιοτήτων Χίου είναι αρμόδια για την προστασία του ιστορικού οικισμού, ο οποίος έχει χαρακτηριστεί αρχαιολογικός χώρος.

Η κ. Μιχαηλίδου περιέγραψε τον Ανάβατο ως έναν τόπο ιδιαίτερης ιστορικής, πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής σημασίας.

Όπως ανέφερε, με την πάροδο των ετών οι αρχαιολογικές υπηρεσίες έχουν πραγματοποιήσει σειρά έργων αποκατάστασης και στερέωσης, επικεντρώνοντας τις παρεμβάσεις τους σε συγκεκριμένα κτίρια και τμήματα του χωριού.

Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται το επιβλητικό τριώροφο κτίριο στον οχυρωμένο άνω οικισμό, ο ναός του Ταξιάρχη και άλλα κτίσματα που έχουν παραχωρηθεί στην Εφορεία Αρχαιοτήτων.

«Έχουν γίνει αρκετές εργασίες στερέωσης και αποκατάστασης όλα αυτά τα χρόνια», δήλωσε στον «Ε.Κ.». «Ωστόσο, μιλάμε για μεμονωμένα κτίρια και κτιριακά συγκροτήματα».

Ένα από τα βασικότερα προβλήματα είναι ότι ολόκληρο το χωριό δεν αποτελεί δημόσια περιουσία.

Πολλά κτίρια ανήκουν σε ιδιώτες, μεταξύ των οποίων και απόγονοι οικογενειών που κατοικούσαν παλαιότερα στον Ανάβατο. Ορισμένοι έχουν επιτρέψει στις αρχαιολογικές υπηρεσίες να προχωρήσουν σε εργασίες αποκατάστασης, ωστόσο οι προσπάθειες απόκτησης άλλων ακινήτων δεν είχαν πάντοτε επιτυχία.

«Είναι ένα πολύ περίπλοκο εγχείρημα η συνολική αποκατάσταση του οικισμού, επειδή υπάρχουν ιδιωτικές ιδιοκτησίες μέσα σε αυτόν», εξήγησε η κ. Μιχαηλίδου.

Το ιδιοκτησιακό καθεστώς δυσχεραίνει τον σχεδιασμό. Πριν ξεκινήσουν εργασίες σε ορισμένα κτίρια, οι Αρχές πρέπει να εξακριβώσουν σε ποιον ανήκουν και ποιες παρεμβάσεις επιτρέπονται από τη νομοθεσία.

Η αποκατάσταση ενός ολόκληρου χωριού απαιτεί επίσης πολύ περισσότερα χρήματα από τη συντήρηση μεμονωμένων μνημείων.

Η κ. Μιχαηλίδου ανέφερε ότι η Εφορεία έχει επανειλημμένα αναζητήσει χρηματοδότηση μέσω διαθέσιμων εθνικών και ευρωπαϊκών προγραμμάτων, γεγονός που επιτρέπει τη σταδιακή συνέχιση των εργασιών αποκατάστασης.

«Προσπαθούμε διαρκώς να βρίσκουμε δυνατότητες χρηματοδότησης», σημείωσε.

Ωστόσο, η έκταση των εργασιών περιορίζεται αναγκαστικά από τους οικονομικούς πόρους που είναι κάθε φορά διαθέσιμοι.

Πρέπει ο Ανάβατος να παραμείνει μνημείο;

ΣΤΗΝ ΑΝΑΒΑΤΟ ΤΗΣ ΧΙΟΥ. (EUROKINISSI / ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΠΟΥ ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ / ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΑΝΟΛΟΠΟΥΛΟΣ)

Για την κ. Μιχαηλίδου, το πιο επείγον ζήτημα δεν είναι απλώς πώς θα επισκευαστούν τα κτίρια, αλλά τι ακριβώς πρέπει να γίνει τελικά ο Ανάβατος.

Η ίδια θεωρεί ότι απαιτείται μια ολοκληρωμένη μελέτη για την αξιολόγηση της κατάστασης του οικισμού, την αποσαφήνιση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος και τον προσδιορισμό των εργασιών που είναι απαραίτητες για την προστασία του.

Μια τέτοια μελέτη θα πρέπει επίσης να δώσει απάντηση σε ένα ερώτημα που παραμένει ανοιχτό.

«Το υπουργείο πρέπει να αποφασίσει τι θέλουμε να είναι ο οικισμός», δήλωσε στον «Ε.Κ.».

«Θέλουμε να είναι ένα μνημείο, ένας αρχαιολογικός χώρος ή θέλουμε τμήματά του να επιστραφούν στους ανθρώπους που έχουν ιδιοκτησίες εκεί, ώστε να μπορέσει να γίνει ξανά ένας ενεργός οικισμός, τουλάχιστον στο νεότερο τμήμα του;».

Η διάκριση αυτή έχει ουσιαστική σημασία.

Η διατήρηση του Αναβάτου ως αρχαιολογικού μνημείου θα σήμαινε ότι η προτεραιότητα θα δινόταν στην προστασία των ιστορικών κτιρίων και στη διαμόρφωση συνθηκών που θα επιτρέπουν την πρόσβαση των επισκεπτών.

Αντίθετα, η δυνατότητα επαναχρησιμοποίησης ορισμένων κατοικιών θα απαιτούσε διαφορετική προσέγγιση, η οποία θα έπρεπε να συνδυάζει τις σύγχρονες ανάγκες με τους περιορισμούς που ισχύουν για έναν προστατευόμενο οικισμό.

Καμία από τις δύο επιλογές δεν είναι απλή.

Στα παλαιότερα τμήματα του χωριού υπάρχουν κτίρια που παραμένουν εκτεθειμένα στις καιρικές συνθήκες επί δεκαετίες, ενώ τα ιδιοκτησιακά ζητήματα και το υψηλό κόστος αποκατάστασης περιπλέκουν τις προσπάθειες να καταστούν ξανά κατοικήσιμα.

Η κ. Μιχαηλίδου ανέφερε ότι το υπουργείο έχει αναγνωρίσει την ανάγκη μιας ευρύτερης αξιολόγησης του Αναβάτου, συμπεριλαμβανομένης μιας μελέτης σκοπιμότητας που θα συμβάλει στον καθορισμό του μέλλοντός του.

Στο μεταξύ, η Εφορεία Αρχαιοτήτων συνεχίζει να πραγματοποιεί εργασίες συντήρησης και προστασίας, όποτε εξασφαλίζεται η απαραίτητη χρηματοδότηση.

Τι θα συμβεί από εδώ και πέρα;

Ο Ανάβατος δεν είναι το μοναδικό ελληνικό χωριό που έχει χάσει τον πληθυσμό του. Σε ολόκληρη τη χώρα, ιδιαίτερα στις ορεινές περιοχές, οικισμοί που κάποτε φιλοξενούσαν ακμάζουσες κοινότητες έχουν σταδιακά ερημώσει, καθώς οι νεότερες γενιές μετακινήθηκαν προς τις πόλεις.

Ορισμένοι από αυτούς κατάφεραν να αποκτήσουν νέα ζωή χάρη στον τουρισμό και στην αποκατάσταση παλαιών κατοικιών. Άλλοι παραμένουν σε μεγάλο βαθμό εγκαταλελειμμένοι.

Ο Ανάβατος αποτελεί μια ιδιαίτερη περίπτωση, εξαιτίας του αρχαιολογικού του

χαρακτήρα, της ξεχωριστής αρχιτεκτονικής του και του γεγονότος ότι πολλά από τα κτίριά του ανήκουν σε ιδιώτες.

Ο θάνατος της Παπαστυλιανού προσέδωσε νέα αίσθηση επείγοντος στο ζήτημα του μέλλοντός του.

Για χρόνια, η παρουσία της αποτελούσε μια ζωντανή υπενθύμιση ότι ο Ανάβατος ήταν κάτι περισσότερο από ένα σύνολο ιστορικών ερειπίων. Άνθρωποι είχαν ζήσει εκεί, είχαν μεγαλώσει οικογένειες, είχαν καλλιεργήσει τη γύρω γη και είχαν κάνει το χωριό σπίτι τους.

Ακόμη κι όταν σχεδόν όλοι οι υπόλοιποι είχαν φύγει, εκείνη παρέμεινε.

Οι επισκέπτες θα συνεχίσουν να έρχονται στον Ανάβατο, γοητευμένοι από την εντυπωσιακή τοποθεσία του και τη σύνδεσή του με ορισμένες από τις πιο σκοτεινές σελίδες της ιστορίας της Χίου.

Ωστόσο, το μέλλον του ίδιου του χωριού παραμένει αβέβαιο.

Πολλά θα εξαρτηθούν από το κατά πόσον οι αρμόδιες Αρχές θα μπορέσουν να συμφωνήσουν σε ένα ολοκληρωμένο σχέδιο αποκατάστασης, να επιλύσουν τα περίπλοκα ιδιοκτησιακά ζητήματα και να εξασφαλίσουν τους απαραίτητους οικονομικούς πόρους για την υλοποίησή του.

Και εξακολουθεί να υπάρχει το ερώτημα που έθεσε η κ. Μιχαηλίδου: Πρέπει ο Ανάβατος να παραμείνει ένα μνημείο αφιερωμένο στους ανθρώπους που έζησαν κάποτε εκεί ή πρέπει να καταβληθούν προσπάθειες ώστε να επιστρέψει η ζωή στο χωριό;

Προς το παρόν, τα σπίτια παραμένουν σε μεγάλο βαθμό άδεια. Η τελευταία γυναίκα που αποκαλούσε τον Ανάβατο σπίτι της έχει φύγει από τη ζωή και κανείς δεν γνωρίζει εάν θα υπάρξει ποτέ κάποιος που θα ακολουθήσει το παράδειγμά της.

ekirikas.com